

टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे

संस्कृत विशारद (बी.ए.) – नियमित (नवीन अभ्यासक्रम २०१९-२०)

परीक्षा : जून-जुलै – २०२२

सत्र ३ रे

विषय: व्याकरण- ३ (19R431)

दिनांक : २०/०६/२०२२

गुण : ६०

वेळ : दु. २.०० ते ४.३०

सूचना : १) उजवीकडील अंक त्या प्रश्नांचे गुण दर्शवितात. २) सर्व प्रश्न अनिवार्य.

- प्र.१. चत्वारि सूत्राणि स्पष्टीकुरुत । (२०)
इको यणचि, झलां जश् झशि, अदेङ् गुणः, अकः सवर्णे दीर्घः, अचोऽन्त्यादि टि
- प्र.२. संज्ञाद्वयं स्पष्टीकुरुत । (१०)
१) संयोगः २) पदम् ३) प्रगृह्यम्
- प्र.३. पञ्चानां रूपपरिचयं कुरुत । (०५)
शत्रवः, अस्माकम्, चिन्तयेत्, समाप्य, इमे, सन्तुष्टः
- प्र.४. पञ्च वाक्यानि सूचनानुसारं परिवर्तयत । (०५)
१) शक्तिशाली सिंहः महारण्ये प्राविशत्। (वाक्यं बहुवचने परिवर्तयत।)
२) जनाः स्वकार्यं विना विलम्बं कुर्युः। (वाक्यं बहुवचने परिवर्तयत।)
३) सर्वेषां दृष्टिः तस्य उपरि एव वर्तते स्म। (स्म निष्कासयत।)
४) गजाः जलं निपीय स्नानम् अकुर्वन्। (पूर्वकालवाचकमव्ययं निष्कास्य वाक्यं पुनर्लिखत।)
५) त्वं विना भीतिं भाषणं कुरु । (त्वं स्थाने भवान् इति कर्तृरूपं प्रयुज्य वाक्यं पुनर्लिखत।)
६) तेन मह्यं सुवर्णनाणकमेकं दत्तम्। (वाच्यपरिवर्तनं कुरुत।)
- प्र.५. त्रयाणां श्लोकानामनुवादं माध्यमभाषया कुरुत । (०६)
१) वनेऽपि सिंहा मृगमांसभक्षिणो बुभुक्षिता नैव तृणं चरन्ति।
एवं कुलीना व्यसनाभिभूता न नीचकर्माणि समाचरन्ति॥
२) दानाय लक्ष्मीः सुकृताय विद्या चिन्ता परेषां सुखवर्धनाय।
परवबोधाय वचांसि यस्य धन्यस्त्रिलोकीतिलकः स एव॥
३) विपदि धैर्यमथाभ्युदये क्षमा सदसि वाक्पटुता युधि विक्रमः।
यशसि चाभिरुचिर्व्यसनं श्रुतेः प्रकृतिसिद्धमिदं हि महात्मनाम्॥
४) गुणायन्ते दोषाः सुजनवदने दुर्जनमुखे गुणा दोषायन्ते तदिदममि नो विस्मयपदम्।
महामेघः क्षारं पिबति कुरुते वारि मधुरं फणी क्षीरं पीत्वा वमति गरलं दुःसहतरम्॥
- प्र.६. संवादस्य अनुवादं माध्यमभाषया कुरुत। (०४)

दम्भः- (विलोक्य सानन्दम्) अये, आर्यः पितामहोऽस्माकमहङ्कारः। आर्य, दम्भो लोभात्मजोऽहं भवन्तमभिवादये।

अहङ्कारः- वत्स, आयुष्मान् भव। सम्प्रति वार्धक्यग्रस्ततया न सम्यक् प्रभिजानामि। अथ त्वत्कुमारस्य अनृतस्य कुशलम्?

दम्भः- अथ किम्? सोऽप्यत्रैव महामोहस्य आज्ञया वर्तते। न हि तेन विना मुहूर्तमप्यहं प्रभवामि।

अहङ्कारः-अथ तव मातापितरौ तृष्णालोभौ अपि कुशलौ?

दम्भः- महाराजस्य कृपाप्रसादेन तौ सकुशलौ अत्रैव वर्तते।

प्र.७. अधोलोखितं गद्यांशं संस्कृतेन अनुवदत।

(१०)

अवन्ती नगरीच्या बाहेर एक सुंदर तपोवन होते. त्या तपोवनात पानाफुलांनी डवरलेले वृक्ष होते. तिथे एक बौद्ध विहार होता. एकदा भगवान गौतम बुद्ध तेथे वास्तव्यास आले होते. तेथील बौद्धभिक्षूंच्या अडचणी जाणून घेत होते, त्यांना मार्गदर्शन करत होते. एकदा एक भिक्षू बुद्धाकडे आला व नमस्कार करून म्हणाला, “भगवन्, माझी वस्त्रे जीर्ण झाली आहेत. कृपया मला नवी वस्त्रे द्यावीत.” त्यावर बुद्धाने विचारले, “नवीन वस्त्रे मिळाल्यावर तू जुन्या वस्त्राचे काय करशील?” भिक्षू म्हणाला, “मी त्यांचा अंथरूण म्हणून उपयोग करीन.” “मग जुन्या अंथरूणाचे काय करशील?” “त्यांचा मी पायपुसणे म्हणून वापर करीन.” “जुन्या पायपुसण्याचे काय करशील?” “जुन्या पायपुसण्याचे धागे काढून दिव्यात वात म्हणून वापरीन.” भिक्षूच्या ह्या उत्तरावर प्रसन्न होऊन बुद्धाने त्याला नवी वस्त्रे दिली.
